

Ötújsó, TRESTYAN VALÉRIA

Ötújsós IDEJE: 1981.

TART: PARASZTI ÉLETRAJZ

17 lap, 2 melléklet

FÖLDRAZI MUTATÓ: MARCALI

SZÁLMUTATÓ: XVII,

PAPÍRPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRIÓMÁS

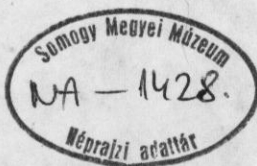
ÁTVEVETVE AZ EGYS. HK. 4455-OS TÉTELE ALÓL

SOM

2 pld

4455

PARASZTI ÉLETRAJZ

MESTYÁN Valéria

Lady János Gimnázium és Szakközépiskola, Marcali

17 oldal

Amikor történelem tanárom, Gal József, egyik órán ismertette a pályázatot, nagykedvet éreztem magamban egy pályázat megírására.

A múlt év nyarán 1980-ban részt vettem a balatonfenyvesi honismereti táborban. Ez az egy hét csodálatos és maradandó élményeket jelentett számomra. Nagyon sok érdekes előadást hallgattunk meg, olyan előadók részvételével, mint például Kanyar József. Sok honismereti folyóiratot kaptunk és a nyári szünetben volt sok időm, arra hogy mindegyiket tüzetesen át tanulmányozzam. Több életrajzi leírást találtam és mind nagyon érdekes volt, hiszen egy ember életét örökítette meg. Ugy döntöttem én is ilyent fogok készíteni. De, akkor jött a nagy kérdés, ki is legyen az az öreg néni vagy bacs, akinek az életét leírjam. Igyekeztem olyanokat keresni, akiket régebb óta ismerek, mert úgy gondoltam egy teljesen ismeretlen néni nem mondta volna el olyan részletesen az életét, feszélyezett lett volna a hangulat. És akkor, mint egy isteni szikra pattant ki a gondolatom. Hat persze, ki is lehetne az a valaki, ha nem a Biró mama. Itt most sokan azt gondolják, hogy ő a nagymama, mivel így szólítom meg. Az ég adta világon nincs semmilyen rokonság köztünk. Biró mama, hiatalos nevén Biró Istvanné, a szomszédunk. Az ő és a mi családunk már nagyapam óta baráti viszonyban van. Ők is és nagy szüleim is nagy családósak voltak, így aztán ahol tudtak segítettek egymásnak. Születésem óta olyan volt ő, mint második édesanyam. Milyen sokat is vigyázott rám, míg édesanyam dolgozott! Az sem volt ritka, hogy éjszakára is ott maradtam. Elalvás előtt mindig mesélt az életéről, vagy szép meséket.

Még mostanában is, ha elmegyek hozzá sokat mesél életéről,
a régi "krajcáros világról".

Ugy éreztem Biró mamának tartozom annyival, hogy életét
hallhatatlanná tegyem és örök emlékké mindannyiunk számára.

1901. augusztus 3-án Nagygyombán születtem, itt is töltöttem fiatalságom nagy részét. Bizony már öreg vagyok, sok minden történt velem, de azért szeretek visszaemlékezni a régi szép időkre.

Igen szerettem játszani, mikor még nem vótam iskolás. Reggetű estig mást se csinátam vóna. Lityázni szerttem a legjobban. Meg szoktunk mink lányok ugy is játszani, hogy körbe átunk egy lány beát a kör közepébe asztán azt énekütük: Álljunk körbe vig leányok, angyali szép mosolgástok, kettő szerű egy középén, legyen ez a királasszony.

Akkor amellik középén vót választott egy lányt a körbű asztán ezt éneküte: Ezt választom, ezt a szépet, rózsabimbót közénk valót, járok járok mit találok megkerülöm a világot. Akkor helyet cserétek és kezdtük előrű a játékot. Meg virágost szoktunk játszani. Az ugy vót, hogy mink nagyobb lányok vótunk a virág gazdái a kisebb lányok meg a virágok. Mind egyik virágnak vót neve: lilium, rózsa, x szegfü. Vót egy vevő is, aki virágot akart venni, asztán alkudozott a gazdákkal a virágokért. Végül mindenvirág efutott, akkor asztán minden gzda futott, magának virágot x virágot talányi, Aki meg nem tudott fogyni az lett a vevő. Na meg apacsost iszszerettem játszani. Vót egy apacs, aki humóvót és számolnia kellett. Addig a többieknek e kellett bujnyia, akit elsőnek megtalát az lett az apacs. Nem felejttem el, hogy el szoktunk fáradni a guggyos lityában. Itt is vót egy litya, ez meg háromig számot, na mi meg futkoztunk körbe és, aki nem gugyut le háromig, akkor ő lett a litya.

Mikor hat éves lettem, akkor iskolába irattak be.

Abba az időbe még első, második, harmadik osztásban palatáblára irtunk, palavesszővel. Csak utána kezdünk el írni tollal, akkor még mi nem irtunk ceruzával. Irtást, olvasást, történelmet, földrajzot meg nyelvtant tanultunk. A legjobban a történelmet szerettem, de a földrajzot igen nem szerettem. Akkor még az egyes vót a jó jegy. Akkor még így vót! Én mindig egyest, kettést szoktam kapni. Jó tanuló vótam mind a hat osztalomban. A hatodik osztalt 1912-ben végeztem el. Utána még kellett volna járni három ismétlőt, de csak kettőt tudtam kijárni, mert kettő tanétot evittek katonának a háborúba. Az öreg igazgató ur maradt az meg nem birt annyi osztalt tanétanyi, így asztan lemondott az ismétlőrü. Az ismétlőt szerdán, szombaton meg vasarnap délután szoktuk járni. Mindig csakegy könyvet meg egy palatáblát kellett vinni. Mikor kijártam a hatodik osztalt kaptam egy bizonyítványt, meg asztan mehettem volna tovább tanunyi pógariba, de szegények vótunk nem vót rá módunk, pedig szerettem volna menni tovább tanunyi. Mikor iskolás vótam ötödikes hatodikos má nem emlékszem akkor ezt a kis mesét tanutuk.

Egy kis királhoz belépett egy kis leán,

hogy az éppen uzsonzott tulipányos udvaran.

Nézz csak ide meg oda bárson itt a gyepes udvar,

drágakő a palota, a mi libánk ezüst tollu, aran szőru a cicánk

Ugye itt maradsz mindalunk örökre te kis leán?

Köszönöm a meghívásat, de el nem fogadhatom,

szalmatetőcs kicsi kunyhó az a ház hol én lakom,

a mi libánk közönséges, nem aranyos a cicánk,

de ott van a két testvérem, édesapám meg anyám,

ha ölelnek, ha csokólnak, fejem rájuk hajthatom,

szalmatetőcs kicsi kunyhót a viláért nem adom.

A nagyapám hegyásztor vót, éjjel is járt a hegyek között, asztán sok minden félét látott, hallott. Egyszer ezt meséte nekem, mikor még iskolás lehettem.

Ment egyszer a hegybe, asztán látott egy kis tüzet körülötte meg három ember forjájú alak út. Odament hozzájuk le is üt, ra akart gyujtanyi a pipájara. Kivett a ~~tűz~~ tüzbü egy kis parazsat, de nem gyullat meg tüle a ~~xx~~ pipája, edobta. Így tett még kétszer, de csak nem akart meggyulladni neki. Erre a három ember ekezdett káromkodni: Azt az ebatta szarka marka. Mit csinát vóna hat együtt onnadj, a nagyapam. Másnap reggel ement oda arra a helyre, hat mer kíváncsi vót ra, hogy mi hogyanvan. De bozony se hire, se hamva nem vót, hogy az este tűz égett ott, de a három kis parázss helyén meg három pénz vót. Megörüt neki nagyon, asztán szongya: Ha tutta vóna, hogy pénz lesz a parázsból az egész pénzzé változott vóna az egész tűz, akkor most igen gazdag lenne. Igaz vót-e nem-e , nem tudom, de a nagyapám meséte!

Ott Nagyombán ahun laktunk a Forgács gróf vót az ur.

A Forgács grófra én nem emlékszem, mer kicsi vótam mikor ma meg hót, de édesapam meséte, hogy az 1848-as háboruban ott vót a Forgács gróf és ott azt mondta neki a hadnagya: Vágd Forgács, vágd! tied lesz Gémes és Gács. Meg is kapta! Én mar csaka Forgács grófnéra emlékszem. Vót neki egy lánya, de hibbant vót szegén. Egen jók vótak a cselédekhez. Mikor szoktak menni a mezőre sétányi, mi még akkor gyerekek vótunk, odaszaladtunk hozzájuk kezét csokutunk nekik, akkor mindig adtak tiz krajcart.

Akkor meg szettünk viragot egy-egy csokor remetét vagy bu-
zaviragot, azér is kaptunk tiz krajcart.

Egyszer szegén édesanyam vasarnapra akart sütnyi tésztát,
de aszongya: Na sütnetünk mi or nincs pénzünk élesztőre,
meg cukorra! Énz meg fogtam magam -akkor ollan tizenkét éves
lehettem- ~~xxx~~ elmentem a mezőre szettem két csokor viragot
bevittem a a kastélba, hogy adjak oða a grófnéknak. Mindegyik
adott tiz-tiz krajcart. Igen nagy örömmel vittem haza a 20
krajcart édesanyamnak. Hej de nagyon is örüt az édesanyam.
Na aszongya, menj el lányom a boltba vegyél ~~xxx~~ egy funt
cukrot, meg élesztőt apádnak meg dohant.

Abba az üdőbe nem ettünk am minden vasarnap hust. Ebédre
köttészta vót meg metét leves, de nem am husos metét, hanem
fokhagymás metét vót. Az is igen finom vót! A disznó ölésen
akár mennyi disznót vágunk be kellett osztanyi a hust ugy,
nogy a férfiaknak legyen mindig, amit a munkába viszneknyaron.
Mink meg asszonyok, akik itthun vótunkmindig vót valami amit
együnk. Akkor ugy vót, most minden van ~~xxx~~ bőven, de így is
van ez jó.

Mikor gyerekek vótunk asztán ki szoktunk ~~xxxxxxxx~~ menni a
bicsiba, akkor szüleinktü kaptunk 20 krajcart. Hej mennyi
mindent lehetett rajta vennyi. Vettünk rajta babot, ollan
gömbölüt, mint most a mézes puszédlí. 2 krajcar vót egy
csomó, tiz vót benne. Tudtunk vennyi még fagylajtót is, két
krajcarért ültünk fel a ringlisre. Hat akkor így ment!

Akkor még nem vót am csoki! Kockacukor vót megasztan söveg
cukor is vót. Ezt ti nár nem ismeritek. Vót belüle kilós is
meg nagyobb is, 2 krajcar vót egy funt. Ez az egy funt negyéd
kilót jelentett. 1 kiló só i krajcar vót.

3 krajcaros dohánt pipat édesapám. Élesztőt is k 1 krajcár-
ér vettünk. Szóval krajcáros világ vót, de lenetett kapnyi
mindent amire szükség vót.

Husvétra mindig vettünk narancsot. Akkor mót ám igazi, szép
narancs, nem mint most amik vannak, azok éretlen gyümölcsök!
Gombaru csak egy fél óra járás vót a marcali templom. Ott
vót egy kis bódé, ahol illen csemegéket árut egy kis öreg
par. Mikor husvétkor szoktunk menni a föltaadásra, akkor
ott kitettek egy nagy padot arra rárakták a narancsokat.
Két krajcárér is szoktunk venni narancsot. Mire vége vót
a föltaadásnak nem vót már addigra egy szem se, mind meg-
vették. Most mincsenek ollan jó narancsok, mint amikor mink
gyerekek vótunk, Husvét reggelén mar hat órára kellett vinni
a husz szentüetnyi a templomba. Össze szoktam az ollan asz-
szonyok husát is, szednyi akikegyes asszonyok vótak, asztan
evittem megszentüetnyi. Piros tojást, narancsot attak érte,
amiér evittem nekijük.

Farsangkor nálunk a legények azt szokták csinálni, ahon ollan
lan vót amellik még nem ment ~~xix~~ férhő, annak az ajta-
jába egy akkora tuskót hömbölgettek, hogy reggel ne tudjon
kigyünni az ajtón. Nekem asztan jó sokszor vót az ajtómban
tuskó.

Majus elsején mindig tartottunk nagy mulatságot ott a
gombai ut mellett, mint menni ott vót egy nagy kastél, na
ott szoktuk tartanyi a bált. Marcaliba mentünk fölönulni.

Az ujlaki Mikács banda fujt utánunk. Azok fujtak utánunk
mink megmentünk be, vörös szlag vót a ruhánkra kötve.

Ahun most az aruház van annak az erkélén szoktak szonoku-
nyi. Vót egy lan, annak a battya nagy párt ember vót, hat
az is fölment szonokunyi. Mast is nevetem, egyebet se tu-
dott mondanyi: Kedves eftarsaim, kedves eftarsaim.....

Lucakor mikor gyüttek a legének kotyunyi, akkora fat hoztak magukkal, amin kotyutak, hogy nem lehetett betennye tüle azajtót. Szent este e szoktunk menni a misére, Mire haza értünk ~~xpx~~ édesapánk addigra vagott sok fat, asztan mikor haza értünk fölötünk egy nagy csomó fat asztan bevittük a konyhába. Masnap reggel mikor fölkelünk, akkor megszámutuk, hany darab fat hoztunk be. Ha páros vót akkor az uj évben féfhő mentünk, ha páratlan vót akkor nem. Nekem jó sokáig páratlan vót! Meg ugy is szoktunk, hogy karácsony bötjén az asztalra egy szép piros amát ~~x~~ raktunk. Uj év reggelén megmosdoztunk vele, akkor ementünk ki az udvarra és amillen nevü féfri gyüttelőször az utcan, ollan nevü urunk lett. Az enyim be is valósodott, Amikor mentem ki a kutra egy Pista nevü férfi ment el a háunk előtt. Ugy is lett Pista nevü let az uram.

Télen szoktunk járnai a Forgacs grófné kastélába. Ott mindig sokat beszélgettünk, viccelődünk a tollfosztás közben. Igen meg kellett ám fosztanyi a tollat!

Az asztalon a ~~xxx~~ laska kerügeti a macska.

Sicc macska, ne nyavogj kinevetnek a lányok!

Illen kis vicces dalokat szoktunk danunyi.

Még ezt is szoktuk énekünai:

Ez a kislány gyöngyöt füz, ég a szeme, mint a tüz

Inajj nem banom az lesz a párom!!

Ha az enyim ugy égne, mint a babám szerelme

Inajj nem banom az lesz a párom!!

Be szoktak gyünni a legények is ám, ~~xxxxxxixixix~~ beszélgetnyi, danukatnyi.

Este nyóc óratu tiz óraig szoktunk fosztanyi. Nappal ugye napszamba kellett menni akkor nem értünk rá. Minden órara tiz krajcart akaptunk. Utólsó este adtak teat, pogácsát a legények muzsikáltak, mink meg tancutunk. Így lett vége a tollfosztásnak minden télen.

Mikor az egyik télen is így vótunk tollat fosztanyi, akkor meséték ezt a története. Aszongyak ott Gomban megtörtént dolog vót a fonóban. Igaz-e nem-e én azt nem tudom!

Minden lánnak vót szeretője, aki ekisérté a fonóba lánt.

egyik lánnak nem vót szeretője, egyszer aszt taláta mondanyi: Barcsak nekem is lenne szeretőm, ha az ördög vóna is.

Na aztan egyik este is a fonóban vótak a lányok a szeretőjükkel, akkor emellé a lány mellé odaszegődött egyfiatalembé. Egyszer csak leesett a lány orsója a földra,

föl akarta venni, a legény azonban aszonta neki ~~hxy~~ hagyd

majd én fölveszem. De a lány csak lehajut. Hát ~~xx~~ aztan meglátta am a legény lábát, ló lába vót nek. Nem szót semmit

a lány, ugy tett mint ha nem látott vóna semmit. Éjjél felé a legény ~~xxxxx~~ ement. Így vót ez a második, harmadik napon is.

Hát a lányok ekezték molesztanyi a lánt. Aszontak neki: Lesse ~~xxxxxxx~~ már meg nova megy ez a fiu, hol lakik tudja meg.

Következő este megint megment a legén, akkor a lán rákötötte a fiu dományára cérnát. Mikor a legén elindult a lány

is elindult a cérnával a kezében. Vigyazott, hogy észre

nevegye a fiu ötét. De az ördög tutta am hogy követi a lány

de nem szót keni semmit. Hat odaértek a templomhoz bement

a templomba a legény a lán megkiványcsi vót, hogy mit akar

itt. Bekukucsát a kulcslikon. Asztan ott vót egy ökör azt meg-

ette, meg vót egy hordó bór azt meg megitta. Alány akkor ement

onnajd.

Másnap este mikor aztán mint a legény a fonóba, aszongy a lannak: Mond meg mit láttál az este? Aszongyaslány: semmit. Ne tagad mer tudom mit láttál az éjjel, de a lány csak letagatta. Na akkor meg hal apád ha nem mondod meg mit láttál, mondta az ördög. Ha meghal etemetjük megsiratjuk. ugyis lett hamarosan ~~meghalt~~ meghal a lány apja. Megint megkérdi az ördög, mond meg mit láttál. De a lány megint csak azt mondta semmit. Akkor meghal anyád mondta neki az ördög. Ha meghal etemetjük megsiratjuk. Hat azannya is meghal, de a lány csak tagadott tovább. Akkor aszonta az ördög meghalsz te is. Ha meghalok etemetnek megsiratnak. A lány halála előtt meghagyta, hogy ütet se az ajtón ki ne vigyék, se az uton ne vigyék, se pedig a temetőbe ne temessék. Hat most ugye spekuláltak rajta, hogyan is lesz. Az balkaon vitték ki, meg nem az uton viték, a temető ~~széke~~ szélibe temették. Ment ám a legény keresni a lányt. Odament a hazhoz. Megkérdi a z ajtótól: Te ajtó nem vittek ki rajtad egy halottat? Azt mondta: nem bizony. Odament ~~egy~~ az utra, attól is megkérdezte: te ut nem vittek rajtad egy egy halottat? Nem vitték- felelte az ut. Akkor ement a temetőbe, megkérdi a temetőtű: Nem temettek mastanában ide gy halotta? Ez is persze azt mondta, nem hát. Az ~~örög~~ ördög föl-szántotta az egész temetőt még sem találta meg. Egyszer a temető felé vezető uton ment a gróf hintón. Az ut szélén ahová a lány vót tevete gy szép tulipán nyilott föl. szól a kocsisnak: Á meg kocsis, ~~né~~ né de szép szal tulipán van ott! Ergye vedd le nekem. Odamegy a kocsis, de nem tudta leszakítani a tulipánt mindig enajut előle, meg is ijedt szegény kocsis. A de gyava vagy : mondta neki a gróf. Leszát a hintóru, odament és leszakította.

Evitte haza és beletette a tulipant egy szép vazába. Másnap reggere, ami vót az asztalon ennyivaló mind etünt. Minden este így etünt az ennyivaló. Megsokata a gróf. Aszongya az inasanak, lesse meg, hogy ki eszi meg mindig ezt az ételt. Hát éfétajban a tulipán egy szép lannya változott és neki át ennyi az asztalnál, elakarta kapnyi az inas, de a lány gyorsan tulipannya változott. Mikor felébredt a gróf mondta neki, hogy mi történyedett az iccaka. Mérgező vót a gróf, hogy nem fogta meg az inasa a lant. A gróf még egyszer lekütte az inasit, de azzal, hogy fogja má meg a lant. Másnap éjjel sem sikerült efognyi az inasnak. Nagyon mérgező lett a gróf, na aszongya hat májd ü meglesi a lant, de meg is fogja. Ugy is lett, megfogta a lant, nem tudott tulipánná változni. A gróf feleségül vette a lant, de a lán aszonta, ü nem fog emennyi a templomba gyűjjön a hazho a pap. Teljesítette a kérését a gróf a lannak. A gróf azért csak faggatta a lant, de az nem monta meg neki. Született egy kis gyerekük. A lány megint elü át a kérésével, hogy ne a templomba kereszteljék meg a kis gyereket, hanem a háznál. A gróf megint faggatta, a lán aszonta ez a kívansága és nem enged velőle. Titokban azonban a gróf evitette a gyereket a templomba és ott keresztelték meg. Az ördög ott vót a templomba, mivel már éfél felé járt az üdö, mer ugye akkor vitték el a gyereket, hogy ne lássa senki sem. Az ördög gyorsan ement a gróf házába és megis taláta a lant. Aszonta a lannak, ha efogattad vóna, hogy láttal akkor éjjel, nem halt vóna meg se apád, se anyád, de te sem, mer én tudtam, hogy te ott vótál. Mast aszongya az enyém leszel, vagy a grófé. A lán azért csak a grófé maradt az ördög meg örökre etünt, nem zavargolódott többet soha sem a grófékná.

Édesapam nagy párt ember vót. Mikor a fehérek elfoglaltak újra a helüket listára vették édesapamat is, ki is végezték vóna. Az vót az egy szerencséje, hogy akkor még a Forgács grófnéna szolgat még.

Egyszer gyűtt az öreg grófného két ember. Na ugye a grófné özvegyasszony vót má akkor, meg vót neki az a hibbant lánya. Édesapam meg eszrevette ezt a két embert, akik a grófnéval a fődkiosztásról akartak beszéni. Aszontanekik épdesapam, nagyjak békén őket, majd ha arra kerül a sor, hogy kiosszak a fődeket ugy is az intéző ur rendezi majd. Na ezzel el is mentek. A grófné megtudta, hogyédesapamat listára vették. Ezér a jó tettéért kimentette őtet, különben a fehérek kivégezték vóna.

1920 februarjában az intéző ur édesapamat meg a testvéremet ebocsátotta, mivel part ember vót, asztan bajt hozott vóna ezzel a grófnénak édesapam. Akkor ementünk Szőcsénybe laknyi. A család két évig lakott ott.

Vasarnaponként eszoktunk jarnyi az erdőre. Ott vót egy hely, a ol mi fiatalok mulatnyi szoktunk. Meg vadkörte szoktunk szedni, haza vittük, beleraktuk szalmazsákba, ott megérett. Nagyon finom vót. Sokat jártunk gombaznyi is.

Nagyon szép vót a szőcsényi erdő, szerettem is ott laknyi Szőcsényben. Vót egy Margit ut, onnadj kaptá a nevet, hogy a vései uraság testvérje a Margit szokott azon az uton sétányi és amikor meghat téglába vésett jelek mutatták, hogy merre sétát a Margit.

Az uram testvérje ott lakott szőcsénybe, asztan a Pista egyszer látott engem, megtetszettem neki, a testvérje meg összekaplat bennünket. Csak egyszer láttam az uramat.

Kellett szeretnyi, ha akartam, ha nem. Együtt megkérnyi, asztán november 19-én Erzsébet napján ejegyzett.

Utána még háromszor gyütt el, asztán 1922. januar nyóca-dikán meg már eskü tünk. Akkor még így ment!

Szegén kis esküvöm vót, pedig nem vótunk nagy családdal.

A Margitunk a testvérem már 20-ba férhő ment, még Gombaru. Harman marattunk, ~~p~~ Pistánk, Imrénk meg én. Nem nagy családdal vótunk még is szegények vótunk, mer k evés fizetése vót akkor a cselédnek. Az esküvönkön édesapám, testvérem meg az uramnak egy rokona citoráta, így maradtunk el egy éccakat. Tarka ruhában esküdtem. Meg is van még az a szoknyam, de a réklím nincs meg. Még a kötényem is meg van! A kötényemen fehér selem fodrok vótak! Igen szép vótam ám!!

Másnap reggel két kocsival indutunk Balatonkereszturra.

Hoztuk a kis szekrényemet meg a kis ágyi ruhamat. ~~Észé~~

Cseléd hazba költöztünk. Négy család lakott egy szobában!

Ugy ám! Akkor itt a Szabó Karol, Festetiés gróf bérlője vót az uraság. Ő béruete a földet, mink meg dogoztunk benne.

Attak kukorica földet, krumpi földet, gabonat, szénat, marhatartást, disznó tartást, de pénz fizetés nem vót. A pénzt

nekünk kellett asszonyoknak előteremtenyi. Tejet, tojást

szoktunk eladni. Baromfi hust igen ritkan ehettünk. Hust csak bucsukor, karacsonkor ettünk meg amikor disznót vágunk.

Az uram bérs vót az uraságná. Négy ökröt najtött, ejetett, szántott, gabonat hordott, mikor mi vót a munka.

Na majd nem efelejtettem, Battyány, Baripuszta, Vörs, ezek is még a Szabó testvérek birtokai vótak, illetve bérlői.

Nem vót goromba ember ez a Szabó a cselédekhő. Amit meg kell tt füzetnyi, azt meg füzette becsülettel, meg ha valakinek kérelme vót, bement hozzá, mindig segétett.

Amikor már több gyermekem is vót, és ha bementem hozzá

mindig kiségetett, akármilyen kérelmem volt hozzá. Nem voltak rossz családok. Nagyon szerették a nagy családokat mer nekik is öt gyerekük volt. ~~Egy~~ Egy megnat kis korában tüdőbajja, egy meg mast nem régen hat meg. A háboruban hadnagy volt ott asztán elütközött a kezét, asztán annyira neki attá magát az ivasnak, hogy fél keze volt. Meg egy lányuk is volt, de az is meghalt már. Három gyereke maradt. Aszt mondomrajuk, az isten áldja meg őket. Hat azért ugye volt jó és bal oldaluk is. A grófné igen szerette a ragyogó tisztaságot. Amikora szobába lánya takarított mindig ment utána fenér kesztüben, hogy hogyan takarított, végig húzta a kezét minden hol, ha valami poros volt kezdhette előré a takarítást.

Hét gyermekem van, i az abból egy meghalt még kicsikorában. Az Annim volt az első 1925-ben született, a Józsi 28-ban, a ~~Margit~~ Margit 30-ban, a Vendim 32-ben a Pista 34-ben, a Bözsi 36-ban, az Imre 38-ban.

Hát bizony a 30-as években nehezen nevetük a gyerekeket, mer bizony minket senki nem segét még husz filérrel sem. Amit megdógoztunk azért kaptunk kevés fizetést. Így asztan rogyosan tudtuk őket ~~xxxxxyxy~~ tartanyi, meg még élelemmel sem tudtuk őket ellatnyi mindig becsülette. ~~xx~~ A kis fiuk 2-3 éves korukig bizony szoknyában jártak. A Józsim is kötényben járt még. Mesztélláb jártak iskolábais, mer bizon nem jutott cipő, pedig napketétől napnyugotig dógóztunk. A mezőre kellett érnymi mire a nap főket. Mig le nem nyugodott nem engedtek haza bennünket. Aszt szoktuk ~~x~~ mondanyi : Huzd le kódis a napot, adok selem kalapot. Télen is ejartunk dógóznymi, ganyét teregetnyi, jeget hordanyi a jeges vermekbe.

Az uraságnak vót három jeges verme. Az ollan, mint egy ház, csaka nád teteje a földig ért meg vót egy nagy ajtaja. Nyaron a fürödők pénzért vehettek, és vihettek le jeget. Az uraság odavitte be, amit vadászaton fogott; Nyulat, fácánt, ~~sz~~ őzet. Ugye akkor még nem vót hűtő szekrény. Az uraságnak vót otthon is jege amibe minden félét hűtöttek, de nekünk cselédeknek nem vót, nem is kellett volna illen, hiszen nem vót mit hideg re tenni. A jeges verembe a bérsek vortak a jeget, mink meg asszonyok törtük. Gombara is vittek innejd a Balatonru jeget, a ~~Forgács~~ Forgács gróf béresei. Szép hajók szoktak járnai a Balatonon, de erre mi felénk nem mer nem vót kikötő hanem arra Siófok, Fonyód, Tihany felé jártak inkább. Halat ugy szoktunk venni. Ugye Fonyódon vót a halasztelep. Ollan igen szegén asszonyok szoktak arunyi. Ementek a telepre vettek halat summába, itt meg elatták lisztér, tojasér, pénzér, amire szüksége vót a szegén asszonak, mink meg, megvettük. Bizon vót aki így kereste a kenyerét! Nagyon szerettem a halat, de a gardat a legjobban. Az anyosom igen finoman tudta megcsínyanyi a halat. Igen szerettem a Balatonba fürödni. Mikor már leszettük a borsot akkor emtünk. ~~Ésk~~ Csak nálunk a vót a rossz, cselédeknél, hogy ebédetx kellett vinnyi az embereknek, amig asztan ~~emntük~~ onnajt meg nem gyüttünk nem lehetett emennyi. Én egész nap elüdügetem vóna a vízben. Akkor millen szép is vót a Balaton!! Nem vót akkor illen kövek közé szoritva, szép homokos partja vót. A szélén a viz igen kicsi vót, de ollan forró, mint ha forrata vóna valaki. Vótak a szélén bokrok,

asztán mikor szoktunk a mosnyi, akkor kitergettük a bokrokra a ruhákat, mier kigy üttünk a vizbó, addigra megszáradtak a ruhák. Magtárba is szoktunk jarnyi dolgozni, télen is vót dolog csak kevés pénzért. Nagyon meg kellett dolgozni, szenvednyi mindenért. Mast mindig ezt mondom: A fiataloknak, igaz, hogy sokat kell dolgozni, de megis van fűzelve.

Több szabad ütőtök van, mint nekünk az biztos. Nekünk csak ugy vót szabad üdönk, hogy na nem mentünk el dolgozni, de asztán nem is kaptunk semmit arra. Hat akkor így vót!!

Mikor cselédek vótunk, ott a xx majorban vót egy ~~gar~~ gyerek, aki tudott hermonyikan játszanyi, a Pistánk meg édesapánk citoráznyi, asztán s oktunk illen kis délutani mulatságokat csinanyi. Mikor már vót sok fogol: orosz, szerb, romany, azokat kiattak az uradalomba dolgozni, mer ugye a magyar embereket evitték, mind haboruba. A munkás meg kellett. Utóbb asztán azok is tuttak táncnyi velünk, vót egy köztük az tudott hermonyikáznyi is.

1944-ben kiütött a haboru, december hatodikán foglaltake bennünket az oroszok, Akkor itt vót a front egész tavaszig. E kellett meneknyi. Ki erre, ki arra meneküt. Mi ~~berény~~ Berénybe menekütünk, utána pedig Diasra. Itt Diáson nem vót front. Mikor idegyüttünk akkor elhoztuk a kis tehenünket is. A diásiak segítettek tartanyi. Be kellett jelntkeznyi, a jegyzőhöz, hogy ide menekütünk. Epanaszkodtam neki, hogy az uram sincs itthon, a nagyobbik fiam is katona, aki akkor vót tizenhét éves. Akkor adott segélt, addig amig ott vótunk, 160 pengőt kaptunk. Nagyon meg is köszöntem neki, ~~megyigym g~~ hogy így megsegétett. Diáson vót egy üres lakás odaköltöztünk be, x A diásiak attak ágyat, szómát meg mindent ami kellett.

Mikor visszagyöttünk nem vót evacakuva a házunk, csak itt a konyhában vótak, azok a lovak, asztán felrugták a földet. Mikor már gyöttünk haza felé Diásról még nem mehettünk minyá haza, még előtte Vörsön meg kellett ányi. Vörsön meg vót egy rokonunk annál evótunk, amig a főszabadulás napja e nem gyött.

Ezeket a házhelyeket 1925-ben osztották ki. Mikor a majorsági házakat, cseléd házakat, lebontották nekünk nem attak semmit sem, még egy téglát sem. Pedig ott született az uram és ott töltötte ~~xxxx~~ minden üdejét.

A főszabadulás után kiosztották a födeket is, akkor mi is kaptunk, asztán abba dogoztunk. 60-ba létesült a termelőszövetkezet. Engem akkor baleset ért, leestem az asztalról, mikor a függönyöket igazgattam és akkor etörött a lábam. Így csak az uram tudott beányi a tsz-be. A gyerekek közben szépen sorban megnősültek, férjhez mentek. Az uram 1977-ben meghat, szegén. Az isten nyugosztalja. Hát öregségemre teljesen egyedül marattam. A gyerekeim szoktak együnni hozzám, azok ápugatnak.

Hát én mondhatom küzdés vót az egész ~~életem~~ életem, most már nincs sok hátra, de azér boldog vagyok.

Mestyán Valéria: Paraszti életrajz/a Népr. Múzeum adattárából vissza-
küldött dolgozat/

A fiatal "számpypróbálgató" leánya a bevezetőben szubjektív indokait mondja el röviden, hogy miért is fogott hozzá egy idős asszony életrajzi vallomása alapján a dolgozat témájának sokrétű vonatkozásai megírásához.

Dicséretére váljon a fiatal diáklánynak, hogy adatközoje vallomását igyekszik népnyelvileg leírni. ¹tt szeretnénk neki azzal segíteni, hogy a Nyugat-Somogy zárt, 'é' hangzóját, az un. palóc Ly-t, továbbá bizonyos hangzó-kiesést, vagy egyéb fonémaértékű hangzókat a továbbiakban igyekezzen hozzávetőlegesen elfogadható jelekkel leírni, éha már az idézett mondatok eredetiségére törekszik-, mert ezzel emelhezixx dolgozatának néprajz-népnyelvi, tudományos értékét. ²éldák néhány fonetikai jelenségre; amelyeket feltevésünk szerint így ejt az idős adaközlő: égy, légyen-légyen, Elfutott=ēfutott; elment=ēmēnt; megtalált=mēgtalát; lett=lētt; Menni=mēnyyi, ;nem vagyok benne bizonyos, de pl. ott van=od van; eldobta=ēdopta; helyén=hején, v. helén a kettő közül; édesapám=édēsapám; gyerekek=gyerékék, esetleg gyerkék; kitettek=kitēttek ;de: adtak~~xxx~~ nem irnadó attaknak, mert köznyelvileg is így ejtjük, mint pl. a mondjukot sem kell így írni mongyuk, mivel így hangzik a köznyelvi eltésben is stb. Ezt azért merjük javasolni a jó megfigyelő gyűjtőnek, mert a többi eredeti idézett szavakat a gépírási lehetőségekhez mártén egészen kiválóan jelz: királ, leán, ollan, kastél, danunyi, aszongya, leánt, lánt, bekukucsát, onnajt stb., mind kitűnő megfigyelésre vallanak-³enti javaslatunk/és még le nem írtak/ természetesen nem kérhetők számon egy fiatal gyűjtőtől, csupán a jövőbeli pályázatára vonatkozó segítséget akarnak jelenteni, de ezen felül kérje ki nyelvészettel foglalkozó tanárainak tanácsát/Ez nem helyesírási kérdés, ami egyébként előfordul a dolgozatban bőséggel/. A táj-népnyelvi lejjgyzés nemcsak a tudományos hitelesség miatt szükséges/főleg a nyelvészek számára/de azért is, mert a jelölések elmulasztása révén egészen más jelentésű-tartalmú fogalmak keletkezése értelemzavart okozhatnak a mondatban, pl. ha a meghalt kifejezést így írja a szerző, hogy "meghat², akkor ennek értelme lehet a meghat/érzelmileg meghat/, ellenben félreérthetetlenül népnyelvi értelmezésűvé válik a meghalt értelme, ha így írjuk le-meghāt, vagy meghāt; ami a megholtra vonatkozik. Ez azonban itt nem végzetes hiba, mert tudjuk, hogy a somogyi tájnyelvi leírással mit akar életűen to másolni a leíró kislány./különben is a segítségünk nem akar kioktatás lenni, csak szerény segítségadás/. -Jól veszi észre a Somogyban használatos alábbi hangtani jelenségeket is/ami a hosszú és rövid hangzókra vonatkozik/ 9Hüttő, tenitto, fűzette/fizette/, citerázni=citorányistk

⁴minden nyelvi jelenségre nem tudunk, nem is akartunk kitérni, hiszen nem elsődleges feladata bírálóknak, de meg kellett jegyeznünk néhány javítható hibát, mert egy eredeti /cseléd/ adatközlő saját elmondását idézi

zi végig a gyűjtő.-⁴⁵ az önvallomás jellegű életrajzi dolgozat azonban sokkal több társadalmi, néprajzi-folklorisztikai, s általában népiéletbeli részprobléma kifejtésére adhatott volna okot, ha nem csupán beszélni hagyja adatközlőjét a kislány, hanem az egyes, nemcsak szubjektív szempontú fontosnak érzett részleteknél, rákérdezéssel, tudatos "irányítással" olyan problémákat súlypontosítat adatközlőjével, ami sokrétűen és gazdagabban képet ad korának egyes-egy lényeges viszonyairól. U.i. ez a jól "mesélő" néni, feltehetően értékes adatokat mondott volna a cselédsorusról, agrárviszonyok bonyolult összetevőiről, és-mint az elején nagyon is jól idítva a beszélgetést-, a gyermekéletről, gyermekjátékok tömkelegéről, az egyes népszokásokról, szakrális népiélet igen fontos momentumairól is konkrét anyagokat/strófákat, énekeket, köszöntőket stb./ tudott volna mondani, ami eselte volna a dolgozat szellemi tartalmát, néprajz értékét. Ugy is érdekes, amit elmond az öreg néni, de a gyűjtő tudja, mikor, mit kérdezzen, s miért irányítja a végehosszat beszélő önvalló adatközlő beszédfonalát. U.i. így a legjobb előadóéletrajza is egyszerű adathalmazává válhat, vagy a lényeges életfázisok egysikú közlőjévé./amiből nem az születik, amit a gyűjtő ki szeretne emelni/. Számtalan értékes téma fölött elsiklik a jó előadó beszéde, pl. farsangi szokások/és egyéb jeles napí szokások is szóba kerültek, vdaminn a fosztó-amit meg is kezdett a néni; az ilyenkor előkerülő hiedelmek-szintén mondott egyet-kettőt-; népdalok, játékok, vagy a jól kezdődő hiedelmi anyagról való beszélgetés során sokféle kére kellett volna még rákérdezni-ez a része a dolgozatnak így is értékes elemeket tartalmaz. A cselédelet, táplálkozás, társadalmi rétegződés és egyén kérdésekben is jól kezdők az elbeszélés, amit analitikusabban mondasson el a nénival. Ugy látszik, sok mondókát és egyéb népköltési anyagot is tud a néni, csak alaposabban irányítsa a beszélgetést a gyűjtő/Huzd le kődis a napot, adok selem-kalapot stb. szólás-mondások, proverbiumok, stb. gyűjtendő az öregek ajkáról.-A dolgozat így is értékes elemeket tartalmaz: dicséretes kezdeményezés. Szóban több segítséget adunk, ha igényli a pályázó.

Egyed. Szpád